

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

102

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਸਿਮਰਣ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ॥

ਭਾਗ-੨

‘ਖੜੀ’

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਸਿਮਰਣੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ॥

ਭਾਗ-2

ਚਉਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਗਤ, ਨਾਲ ਲਿਖੇ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਸਹਿਜ ਚਾਲ ਵਿਚ ਅਛੋਪ ਅਤੇ ਅਣਜਾਦੇ ਹੀ ਵਿਚਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ 'ਕਰਤੇ' ਦੇ 'ਭਾਣੇ' ਵਿਚ ਆਪਣਾ 'ਜੀਵਨ' ਸਫਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ, ਤੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਏ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ —
‘ਹੁਕਮ’

ਸਬਦ

ਨਾਮ

ਭਾਣਾ

ਜੀਵਨ-ਸੇਧ

ਜੀਵਨ-ਮਾਰਗ

ਜੀਵਨ

ਦੀ ਬਾਬਤ ਦਰਸਾਉਣ, ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣਿਆਂ ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ, ਗੁਰੂਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਬੇਅੰਤ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਭੀ ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ 'ਆਪੇ', 'ਕਰਤੇ' ਅਤੇ 'ਹੁਕਮ' ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਬੇ-ਮੁਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਜ ਅਥਵਾ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਬਾਬਤ ਛੂੰਘੀ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਤੁਚੀ ਯਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਿਆਨ ਤੀਬਰ (intense) ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਤੀਬਰ ਧਿਆਨ’ ਵਿੱਚੋਂ ਵਲਵਲੇ ਉਪਜਦੇ ਹਨ।

ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਖਮ ਖਿਆਲੀ ਉਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 'ਕਵਿਤਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ 'ਆਦਤਾਂ' ਬਣੀਆਂ ਹਨ।

ਆਦਤਾਂ ਦੇ ਅਪਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਰੁਚੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਛੁੰਘੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦੁਆਰਾ 'ਸੁਭਾਉ' ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡਾ ‘ਚਾਲ-ਚਲਣ’ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਚਾਲ-ਚਲਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡਾ 'ਜੀਵਨ' ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੀ 'ਸ਼ਕਸੀਅਤ' ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦੀ ਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ 'ਭਾਗ' ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਬਦੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਉਦਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦੀ ਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੀ 'ਆਪਣੀ ਦੂਨੀਆਂ' ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਤੇ 'ਅਸਰ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਖਸੀਅਤ ਹੀ ਸਾਡੀ ‘ਜੀਵਨ ਸੇਧ’ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਕਾਈਅਤ ਹੀ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਧਸ-ਵਸ-ਰਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਅਨਸਾਰ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ 'ਸੇਧ' ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ 'ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾਵਾਂ' ਦਾ ਮੁੱਢ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਬੀਜ ਸਾਡੀਆਂ ਚਿਤਵਨੀਆਂ ਅਥਵਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ, ਆਦਤਾਂ, ਸੁਭਾਉ, ਜੀਵਨ, ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ, ਭਾਗ ਆਦਿ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੪)

ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਦੋਸ਼ੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੩੩)

ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਚੰਗੇ, ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਾਡਾ 'ਜੀਵਨ' ਉੱਚੇਰਾ, ਚੰਗੇਰਾ, ਸੁਹਣੇਰਾ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਅਸੁਰੀ ਅਉਗਣ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਬ-ਲੋਭ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਚਿੰਤਾ-ਫਿਕਰ ਵਿਚ, ਹਉਮੈ-ਵੇਡ੍ਹਿਆ ਗਿਲਾਨੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੩)

ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਡੇ ਅੰਤਰੂ-ਆਤਮੇ 'ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ' ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ 'ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ' ਅਥਵਾ 'ਬਿਬੇਕ-ਬੁੱਧੀ' ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਇਤਨੀ ਮਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਚੰਗਿਆਈ' ਅਤੇ 'ਬੁਰਿਆਈ' ਦਾ 'ਨਿਰਨਾ' ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੀ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਮਲੀਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ !

ਇਹ ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਯਾ ਬਿਬੇਕ-ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ —

ਊੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ, ਜਿਊਂਦੀ-ਜਾਗਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ,

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਅਭਿਆਸ-ਕਮਾਈ,

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸ ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਹੁਰ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ, ਗਲਤ ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਸੋਚ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਦੇ ਰਹਾਂਗੇ।

ਪਿੱਛੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਯਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਹੀ, ਸਾਡਾ 'ਜੀਵਨ' ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ 'ਮਨ' ਉਦਾਲੇ-ਪੁਦਾਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ 'ਸੰਗਤ' ਦਾ ਅਸਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੇ ਫਲੁ ਖਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੬੯)

ਪੁਰਾਣੀ ਨੀਵੀਂ 'ਰੰਗਤ' ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ, ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ 'ਪਿਓਂਦ' ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਯਾ 'ਫਲ' ਚੰਗੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਚੰਗੇਰਾ, ਉਚੇਰਾ, ਸੁਹਣੇਰਾ, ਸੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਕਲਿਆਨਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ 'ਦੈਵੀ-ਪਿਓਂਦ' ਸਿਫਰ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਜਿਊਂ-ਜਿਊਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਾਡੀ 'ਨਿਰਨਾ-ਸ਼ਕਤੀ' ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਨੀਵੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ —

ਊਚੇਰੇ

ਚੰਗੇਰੇ

ਸੁਹਣੇ
ਨਿਰਮਲ
ਦੈਵੀ
ਆਤਮਿਕ

ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚੌਗਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ **ਸਿਰਤਾਜ਼ ‘ਇਨਸਾਨ’** ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ —

1. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਨਸਾਨ : ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ‘ਹੁਕਮ’ ਤੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ‘ਭਾਣੇ’ ਵਿਚ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

2. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ **ਸਬਰ-ਸਬੂਰੀ** ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹਨ।

ਇਨਸਾਨ : ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਾ-ਸੁਕਰਾ, ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

3. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਕਿਸੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨ : ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਈਰਖਾ-ਦਵੈਤ ਅਤੇ ਸਾੜਾ ਇਤਨਾ ਵਧਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਖਿਚੋਤਾਣ, ਨਫਰਤ, ਆਪ-ਧਾਪੀ, ਲੜਾਈਆਂ-ਝਗੜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਾਰ ਵਿਚ ਭੜਥੂ ਮਚਾ ਛਡਿਆ ਹੈ।

4. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਆਪਣੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਲਬ-ਲੋਭ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ।

ਇਨਸਾਨ : ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਸੁੰਦਿਆਂ ਭੀ, ਲਬ-ਲੋਭ ਵਿਚ ‘ਹਲਕਾਏ’ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

5. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਨਸਾਨ : ਬੇਅੰਤ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ‘ਜੀਵਨ’ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਾਤਲ ਵਲ ਰੁੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

6. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਯਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ।
- ਇਨਸਾਨ : ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ —ਕੂੜ, ਫਰੇਬ, ਬੇ-ਈਮਾਨੀ, ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ, ਪਖੰਡ, ਜੁਲਮ ਦੁਆਰਾ, ਪਸੂਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਨੀਵਾਂ ਅਤੇ ਗਿਲਾਨੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਭੋਗਦਾ ਅਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
7. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨਾਲ-ਲਿਖੇ ਗੁੱਝੇ 'ਧਰਮ' ਨੂੰ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ, ਅਛੋਪ ਹੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਮਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
- ਇਨਸਾਨ : ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਧਰਮ-ਕਰਮ, ਗਿਆਨ-ਧਿਆਨ, ਬਾਣੀਆਂ, ਅਤੇ ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ, ਇਲਾਹੀ ਤੱਤ-ਰੂਪ 'ਆਤਮਿਕ ਧਰਮ' 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
8. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਧੁਰੋਂ ਨਾਲ-ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਭੋਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ 'ਜੀਵਨ-ਸੇਧ' ਜਾਂ 'ਧਰਮ' ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
- ਇਨਸਾਨ : ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਘੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਸਵਾਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
9. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰ ਕੇ ਭੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਪਸੂ ਮਰੈ ਦਸ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੨੦)
- ਇਨਸਾਨ : ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੨੦)
10. ਹੋਰ ਜੂਨਾਂ : ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀਆਂ ਹੋਇਆਂ, 'ਜੀਵਨ' ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਾਹਾਂ ਵਲ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਇਨਸਾਨ : ਪੌੜੀ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁਜ ਕੇ, ਨੀਵਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਉਤਰਨ ਦਾ 'ਭਾਗੀ' ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ —

1. ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ ?
2. ਉਹ ਹੁਣ ਕੈਸਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਹਨ ?

3. ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ?
4. ਏਦੂੰ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਚੰਗੇਰਾ ਹੋਰ ਭੀ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਹੈ ?
5. ਐਸੇ ਉਚੇਰੇ ਅਤੇ ਚੰਗੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੀ 'ਜੀਵਨ ਸੇਧ' ਹੈ ?
6. ਉਚੇਰੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਕੀ ਸਾਧਨ ਹਨ ?

ਆਮ ਜਨਤਾ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ, ਇਤਨੀ ਗਲਤਾਨ ਅਤੇ ਮਦਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇਰੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੀ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਚੇਰਾ ਤੇ ਚੰਗੇਰਾ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਉਮਾਹ, ਸਾਹਸ ਯਾ ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਕਾਰੀ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ 'ਜੀਵਨ ਵੇਗ' ਨਾਲ ਹੀ ਅਵੇਸਲੇ ਅਤੇ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਰੁੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਸੇ, ਗਿਲੇ, ਈਰਖਾ-ਦਵੈਤ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਲੜਾਈਆਂ-ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਅਮੋਲਕ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ 'ਨਸ਼ਿਆਂ' ਦੀ ਆਦਤ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਭੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਜ ਕਲੁਝ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਇਤਨਾ ਮਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਉਦਾਲੇ-ਪੁਦਾਲੇ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਅਤਿਅੰਤ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੁਦਗਰਜੀ, ਨਫਰਤ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਈਰਖਾ-ਦਵੈਤ ਅਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ 'ਬਦਬੂ' ਨਾਲ ਭੜਕੂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਸੀ ਗਿਆਨੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂਆਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਆਤਮਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਛਿੱਕੇ ਤੇ ਟੰਗ ਛੱਡੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਧਰਮ' ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਦਿਖਾਵਾ ਤੇ ਪੱਥੰਡ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਗਿਆਨੀ-ਧਿਆਨੀ ਭੀ ਇਸ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ।

ਜਦ ਸਾਡੇ ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਹੀ ਇਸ ਦੀਰਘ ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸੁਧਾਰੇ ?

ਇਸ ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਤਾਜ਼ਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ —

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ਬਿਰਖਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ

ਨਾਨਕ ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਆਰ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੪੨)

ਮਨਮੁਖ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ ਭ੍ਰਮ ਭੁਲੇ ਤਿਨੀ ਬਿਰਖਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੪੨)

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸਚੁ ਤਜਿਆ ਕੂੜੇ ਲਾਗੇ ਤਿਨੀ ਜਨਮੁ ਜੂਐ ਹਾਰਿਆ॥ (ਪੰਨਾ-੮੧੯)

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭ੍ਰਮਤੇ ਭ੍ਰਮਤੇ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਅਬ ਪਾਇਓ ॥

ਰੇ ਮੁੜੇ ਤੂ ਹੋਛੈ ਰਸਿ ਲਪਟਾਇਓ ॥

ਅੰਤਿਤੁ ਸੰਗ ਬਸਤੁ ਹੈ ਤੇਰੈ ਬਿਖਿਆ ਸਿਉ ਉਰਝਾਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੧੨)

ਧੰਧੈ ਧਾਵਤੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੬੨)

ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਕਾਹੇ ਆਏ ॥

ਨਾਮਹੁ ਭੂਲੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੨੪)

ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਪਲੁ ਪਲੁ ਅਉਧ ਫੁਨਿ ਘਾਟੈ ਬੂਝਿ ਨ ਸਕੈ ਗਵਾਰੁ ॥

ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਕਿ ਸਾਥ ਨ ਚਾਲੈ ਇਹੁ ਸਕਤ ਕਾ ਆਚਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦੦)

ਬਿਖਈ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਇਵ ਹੀ ਗੁਦਾਰੈ ॥

ਗੋਬਿੰਦੁ ਨ ਭਜੈ ਅੰਬੁਧਿ ਮਾਤਾ ਜਨਮੁ ਜੂਐ ਜਿਉ ਹਾਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦੫)

ਤੈ ਗੁਣ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲੁ ਹੈ ਨਾਮਿ ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥

ਗੁਣ ਛੋਡਿ ਅਉਗਣ ਕਮਾਵਦੇ ਦਰਗਹ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਤਿਨੀ ਹਾਰਿਆ ਕਿਤੁ ਆਏ ਸੰਸਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੮੪)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸਬਦੁ ਨ ਰਖਿਓ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥

ਪ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ ਕਿਤੁ ਆਏ ਸੰਸਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੧੪)

ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੈ ਫਾਧ ਰਹਿਓ ਬਿਸਰਿਓ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਜੀਵਨ ਕਉਨੇ ਕਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੪੮)

ਇਸ 'ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ' ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ —

ਜਬ ਲਗੁ ਜੋਤਿ ਕਾਇਆ ਮਹਿ ਬਰਤੈ ਆਪਾ ਪਸੂ ਨ ਬੂਝੈ ॥

ਲਾਲਚ ਕਰੈ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨ ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨ ਸੂਝੈ ॥

ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਛੋਡਹੁ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮਾ ॥

ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਪਰਹੁ ਏਕ ਕੀ ਸਰਨਾਂ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੯੨)

ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੀਓ ਜਿਹ ਠਾਕੁਰਿ ਸੋ ਤੈ ਕਿਉ ਬਿਸਰਾਇਓ ॥

ਮੁਕਤੁ ਹੋਤ ਨਰ ਜਾਂ ਕੈ ਸਿਮਰੈ ਨਿਮਖ ਨ ਤਾ ਕਉ ਗਾਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੦੨)

ਕਹਤੁ ਕਬੀਰ ਰਾਮੁ ਕੀ ਨ ਸਿਮਰਹੁ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥੁ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੨੪)

ਕਹਾ ਨਰ ਅਪਨੋ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵੈ ॥

ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਬਿਖਿਆ ਰਸਿ ਰਚਿਓ ਰਾਮ ਸਰਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥ (ਪੰ.-੧੨੩੧)

ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਰਾਮ ਭਜੁ ਬਉਰੇ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਬ ਜਾਤ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੫੨)

ਪਾਣੀ ਗੁਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਇਆ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੬੧)

ਅਸਥਿਰੁ ਜੋ ਮਾਨਿਓ ਦੇਹ ਸੋ ਤਵੁ ਤੇਰਉ ਹੋਇ ਹੈ ਖੇਹ ॥

ਕਿਵੁ ਨ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਲੋਹਿ ਮੂਰਖ ਨਿਲਾਜ ਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੫੩)

ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ‘ਪਾਣੀ’ ਉੱਡ ਕੇ ਭਾਫ, ਬੱਦਲ, ਬਰਫ, ਗੜੇ ਮੀਂਹ, ਨਾਲੇ, ਨਦੀਆਂ, ਦਰਿਆ, ਟੋਏ, ਤਲਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ‘ਰੂਪ’ ਧਾਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਸੋਮੇ ‘ਸਮੁੰਦਰ’ ਵਿਚ ਮੁੜ ਆ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ‘ਰੂਪ’, ਉਸ ਦੀ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ –

ਗਰਮੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ‘ਭਾਫ’

ਠੰਢ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ‘ਬੱਦਲ’

ਫੇਰ ਗਰਮੀ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ‘ਮੀਂਹ’

ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਟੋਏ, ਤਲਾ, ਨਾਲੇ, ਨਦੀਆਂ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਭਾਵੋਂ ‘ਪਾਣੀ’ ਨੇ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰੇ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਇੱਕੋ-ਜੀਵਨ ਰੋਂ ਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਰੇਖਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੁਸਾਗਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ‘ਖਿੱਚ’ ਲਗਾਤਾਰ ਬਣੀ ਰਹੀ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਉਸ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’, ਬੋ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਦਾ ਅਸਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦਾ ਮਿਲਗੋਬਾ (ਤਰ;ਚਵਜਗਾ) ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੋਂ ਇਹ ‘ਘੋੜੂਆ’ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰਲਾਵਟ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਸੀ, ਚਾਹ, ਸ਼ਕਿਜਵਾਂ ਸ਼ਰਾਬ, ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਰੇਖਾਂ, ਨਾਵਾਂ ਹੇਠ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ – ਪਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ‘ਜੀਵਨ-ਰੂਪ’ ਵਿਚ ‘ਪਾਣੀ’ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ‘ਹੋਂਦ’ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਅਨੇਕ ‘ਸਰੂਪ’ – ਰਲਾਵਟ ਅਥਵਾ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਜੀਵ’ ਦੀ ‘ਹੋਂਦ’ ਜਾਂ ‘ਜੀਵਨ ਰੋਂ’ ਅਥਵਾ ‘ਜੋਤ’ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਸਰਬ-ਰਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ‘ਜੀਵਨ-ਸਰੂਪ’ ਉਸਦੀ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਰੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਰ ਲੈ ਕੇ, ‘ਜੀਵਨ’ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੇ ਫਲੁ ਖਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੯੯)

ਜਦ ਇਹ ‘ਸੰਗਤ’ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਤੇ ‘ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ’ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਥਵਾ ਪੱਕਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ‘ਰੰਗਤ’ ਹੀ ਸਾਡਾ ‘ਜੀਵਨ ਰੂਪ’ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ‘ਰੰਗਤ’, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧੱਸ-ਵੱਸ-ਰੱਸ ਕੇ ਅਥਵਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡਾ —

ਜੀਵਨ-ਅਧਾਰ

ਜੀਵਨ-ਸੇਧ

ਜੀਵਨ-ਮਾਰਗ

‘ਜੀਵਨ-ਰੂਪ’

‘ਜੀਵਨ-ਪਦ’

ਜੀਵਨ

ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ‘ਅਮਲੀ’ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ‘ਜੀਵਨ-ਅਧਾਰ’ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ‘ਅਮਲ’ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ‘ਜੀਵਨ-ਰੂਪ’ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਬੋਲ, ਹਰਕਤ, ਸੋਚਣੀ ਅਥਵਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ‘ਪੱਖ’ ਰਾਹੀਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ, ਉਸਦੇ ‘ਅਮਲ’ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਉਦਾਹਰਨ ਸਰੀਰਕ ਅਮਲ ਦੇ ਅਸਰ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ‘ਰੰਗਤ’ ਜਾਂ ‘ਅਮਲ’ ਦਾ ਭੀ ਅਤਿ ਸੂਖਮ, ਗੁੱਝਾ ਅਤੇ ਢੂੰਘਾ ਅਸਰ ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨਸਿਕ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਖੋਲ੍ਹੇ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਉਦਾਲੇ-ਪੁਦਾਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ‘ਸੰਗਤ’ ਦਾ ਅਸਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ‘ਘੋੜੂਆ’ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੰਗਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਆਪਣੇ ‘ਰੋਜ਼ਾਨਾ’ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਸੋਚਣੀ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ‘ਕਰਮ-ਬੱਧ’ ਹੋ ਕੇ, ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਦੀ ਮਾਈਕੀ ਰੰਗਤ ਹੀ, ਉਸਦਾ ‘ਜੀਵਨ-ਅਧਾਰ’ ਅਥਵਾ ‘ਜੀਵਨ ਰੂਪ’ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ 'ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ' ਦਾ -

‘ରେଜ୍’ (routine)

ਪੁੱਠਾ ਗੋੜ

ਖਿਆਲੀ ਵੇਗ

આદત્તાં

୩୮

ਆਚਰਨ

ਇਤਨਾ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੋ ਚੱਕਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ —

ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ

ਮਹਿਸੁਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ

ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਊੰਦਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਭੀ, ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਇਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅਪਣੇ-ਆਪ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਫਸਦੇ ਤੇ ਗਲਤਾਨ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਲਕਿ ਮਾਇਕੀ 'ਪੁੱਠੇ ਗੋੜ' ਜਾ 'ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲਾਂ' ਦੇ ਵੇਗ ਇਤਨੇ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਤੀਖਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਤੱਕਣ, ਸੌਚਣ ਅਤੇ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਫਰਸਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਇਹ ਜਗਤੁ ਮਮਤਾ ਮੁਆ ਜੀਵਣ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਾਹਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੦੮)

ਮਦਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਭਇਓ ਬਾਵਰੋ ਹਰਿ ਜਸੁ ਨਹਿ ਉਚਰੈ ॥

ਕਰਿ ਪਰਪੰਚੁ ਜਗਤ ਕਉ ਛਹਕੈ ਅਪਨੋ ਉਦਰੂ ਭਰੈ ॥

ਸੁਆਭ ਪੂੰਛ ਜਿਉ ਹੋਇ ਨ ਸੂਧੋ ਕਹਿਓ ਨ ਕਾਨ ਧਰੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੩੬)

ਸਾਡੀ ਇਸ 'ਬੇ-ਵਸੀ' ਯਾ ਮਜ਼ਬੂਗੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਅਨੇਕਾਂ —

परमां

ਪਰਮ ਅਸਥਾਨ

पारमिक गुंसां

ગિયાન

ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ

ਪਾਠ-ਪੜਾ

ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ

ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਵਾਂ

ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ', ਉਚੇਰਾ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿੱਘਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਵਾਲੇ —

ਪੁੱਠੇ ਗੋੜ
ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲੀ ਵੇਗ
ਆਦਤਾਂ
ਸੁਭਾਉ

ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਸਾਧਨ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਅਥਵਾ 'ਸਤਸੰਗਤ' ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਨਸਾਨ ਲਈ, ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਤੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ —

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨ ਤਰਿਓ ਨ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੨੩)

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤੀ ਸਭਿ ਐਸੇ ਰਹਹਿ ਜੈਸੇ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨੨)

ਏਥੇ ਨਿਰਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਕਤਾ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ, ਸੰਤ, ਸਾਧ, ਅਥਵਾ 'ਆਤਮ-ਜੀਵਨ' ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਗੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਦੀ ਇਉਂ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਤਾਕੀਦੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ —

ਮਿਲੁ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨)

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੦੪)

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੯੨)

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਾ ਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੦੪)

ਕਰਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੩੧)

ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਤਿਸ ਕਾ ਜਗ ਭੀਤਰਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਾਉ ਜਾਪੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੫੦)

ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਹੋਵਤ ਵਡਭਾਗੀ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਰਾਮਹਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੦੫)

ਚੀਤਿ ਆਇਓ ਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੦੦)

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਿਹਚਉ ਹੈ ਤਰਣਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੧)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਅਉਸਰੁ ਜਾਣਦੇ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਅਸਨੇਹ ਸਭ ਰੰਗ ਮਾਣਦੇ ॥

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੯/੧੧)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਇੱਕੋ 'ਆਤਮ ਜੀਵਨ-ਰੌ' ਹੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਭੁ ਇਕੋ ਸਬਦ ਵਰਤਦਾ ਜੋ ਕਰੇ ਸੋ ਹੋਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੪੪)

ਸਬਦੁ ਦੀਪਕੁ ਵਰਤੈ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੬੪)

ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ॥

ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਨਰਹਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੨੬)

'ਛੁੱਲ ਦੀ' —

ਮਹਿਕ

ਰੰਗਤ

ਸੁਹੱਪਣਤਾ

ਕੌਮਲਤਾ

ਮਿਠਾਸ

ਜੋਬਨ, ਅਤੇ

ਮੁਰਝਾਊਣ

ਤਾਈਂ ਇੱਕੋ 'ਜੀਵਨ-ਰੌ' ਹੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹੋ 'ਜੀਵਨ-ਰੌ' —

ਸਦੀਵੀ

ਲਗਾਤਾਰ

ਇਕਸਾਰ

ਸਹਿਜੇ

ਚੁੱਪ-ਕੀਤੇ

ਗੁਪਤੇ-ਗੁਪਤੀ

ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਅਛੋਪ ਹੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ 'ਜੀਵਨ-ਰੌ' ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ —

‘ਜੀਅ-ਦਾਨ’

‘ਜੀਵਨ-ਪਦਵੀ’

‘ਜੀਵਨ-ਰੂਪ’

‘ਜੀਵਨ’

ਬਖਸ਼ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ‘ਜੀਅ-ਦਾਨ’ ਅਤੇ ‘ਜੀਵਨ-ਪਦ’ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ —

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥

ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੩੮)

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੀਆ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੪੩)

ਦਮਿ ਦਮਿ ਸਦਾ ਸਮਾਲਦਾ ਦੰਮੁ ਨਾ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾ ਭਉ ਗਇਆ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਪਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੫੬)

ਜੀਵਨ ਰੂਪੁ ਸਿਮਰਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੪੩)

ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ॥

ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਾਚੁ ਸੁਆਉ ॥

ਅਬ ਮੋਹਿ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ॥

ਚੀਤਿ ਆਇਓ ਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੦੦)

ਨਾਮੁ ਨ ਬਿਸਰੈ ਤਬ ਜੀਵਨੁ ਪਾਈਐ

ਬਿਨਤੀ ਨਾਨਕ ਇਹ ਸਾਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੧੪)

ਉਪਰਲੀਅਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ‘ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ’ ਨੂੰ ‘ਦੇਵੀ-ਜੀਵਨ’ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਸਾਧ ਸੰਗਤ’ ਅਤੇ ‘ਸਿਮਰਨ’ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹੀ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ।

‘ਸਾਧ ਸੰਗਤ’ ਦੀ ਬਾਬਤ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

‘ਸਿਮਰਨ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸਿਮਰਤੀ ਅਥਵਾ ‘ਯਾਦ’ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ, ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰਨਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ‘ਨਾਮ’ ਅਥਵਾ ‘ਗੁਰਮੰਦ੍ਰ’ ਜਪੀਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਟਿਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਕਹਿ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੁਖ, ਪਿਆਰ, ਰਸ ਆਦਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਊਪਜੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਚਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੯੦)

ਫੇਰ 'ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ' ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਸਾਡੇ, ਤਨ, ਮਨ, ਅੰਤਿਸ਼ਕਨ, ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ, 'ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ' ਛੂੰਘਾ ਧਸ-ਵਸ-ਰਸ ਕੇ ਦਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਗੁਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ 'ਤ੍ਰੂਪ' ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੨੫)

ਇਸ ਉਚਮ-ਉਚੀ, ਸੂਚਮ-ਸੂਚੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਅਥਵਾ ਦਿੜ੍ਹ ਹੋਏ ਸਿਮਰਨ ਦੀ 'ਸਹਿਜ-ਸਮਾਧ' ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਮਹਾਂ ਰਸ ਤੇ ਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਜੀਵ ਇਸ 'ਪ੍ਰਮ ਰਸ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣ ਮਾਤਾ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਰਸਾ ਨਿਧਿ ਜਾ ਕਉ ਉਪਜੀ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਤਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੨)

ਮੁ ਲਾਲਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ ॥

ਤੌਰੀ ਨ ਤੂਟੈ ਛੋਗੀ ਨ ਛੂਟੈ ਐਸੀ ਮਾਂਧੋ ਖਿੱਚ ਤਨੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੨੭)

ਬਿਸਰਤ ਨਾਹਿ ਮਨ ਤੇ ਹਗੀ ॥

ਅਬ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਹਾ ਪ੍ਰਬਲ ਭਈ ਆਨ ਬਿਖੈ ਜਗੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੨੦)

ਐਸੀ ਬਿਸਮਾਦੀ, ਰਹਿਸ-ਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ 'ਜੀਵ', ਅੰਤ-ਆਤਮੇ —

ਜੀਵਨ-ਰੌ

ਸ਼ਬਦ

ਨਾਮ

ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ

ਪ੍ਰੀਤ

ਪ੍ਰੇਮ

ਰਸ

ਚਾਉ

ਖੁਸ਼ੀ

ਮਾਣਾ ਹੋਇਆ 'ਸਹਿਜ-ਸਮਾਧ' ਵਿਚ ਲਿਵ-ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ —

ਜੋਤ

ਹੁਕਮ

ਸ਼ਬਦ

ਨਾਮ

ਧੁਨੀ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਭੀ ਇੱਕੋ ਹੈ।

ਇਹੋ ਇੱਕੋ 'ਜੀਵਨ ਰੌਂ', 'ਜੀਵਨ-ਡੋਰੀ', 'ਪ੍ਰਿਮ-ਬੇਲ', 'ਜੀਵਨ' ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜ਼ਰੇ-ਜ਼ਰੇ ਦੇ ਅੰਤ-ਆਤਮੇ ਸਦੀਵੀ, ਅਟੁੱਟ, ਅਭੁੱਲ ਅਤੇ ਗੁਪਤੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ 'ਜੀਵਨ-ਰੌਂ' ਦੀ ਸਹਿਜ-ਚਾਲ ਦੀ —

ਇੱਕੋ ਧੜਕਨ ਹੈ
ਇੱਕੋ ਅਕਲ-ਕਲਾ ਹੈ
ਇਕ ਸਾਰ ਰਵਾਨਗੀ ਹੈ
ਇੱਕੋ 'ਜੀਵਨ' ਹੈ,

ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਜੀਵਨ-ਪਦਵੀ' ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਦ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਇਸ ਬਿਸਮਾਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ 'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੰਗਤੀ —

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਸਿਮਰਣ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੪੩)

ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ 'ਕਮਾ' ਕੇ 'ਮਾਣ' ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਕਦੇ ਜੀਵ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ 'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ' ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ 'ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਓ' ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਪਈ 'ਸ਼ਰਾਬ' ਦੀ ਹਸਤੀ ਸਿਰਫ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ, ਕੌੜੇ ਮਿਲੇ-ਗੋਡੇ (solution) ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਯਾ ਗਿਆਨ ਭੀ 'ਫੋਕਾ' ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ 'ਪੈਗ' ਪੀਣ ਨਾਲ 'ਸ਼ਰਾਬੀ' ਦੇ ਤਨ-ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਸ਼ਰਾਬ' ਦਾ 'ਪੈਗ' — 'ਸ਼ਰਾਬੀ' ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ, ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ 'ਸਕੁਰ' ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ, 'ਸ਼ਰਾਬੀ' ਦੀ ਹਰ ਇਕ —

ਹਰਕਤ
ਅਦਾ
ਬੋਲ
ਤੱਕਣੀ

ਵਤੀਰਾ
ਸੋਚਣੀ
ਫੈਸਲਾ

ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ 'ਸ਼ਰਾਬੀ' ਦਾ 'ਆਪਾ' ਭੀ 'ਸ਼ਰਾਬ-ਰੂਪ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 'ਸ਼ਰਾਬੀ' ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ —

'ਸ਼ਰਾਬ' ਹੀ ਉਸਦਾ 'ਜੀਵਨ'
'ਸਰੂਰ' ਉਸਦਾ 'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ'
'ਸ਼ਰਾਬ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਰਾਬੀ' ਇਕੋ ਰੂਪ

ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ 'ਸ਼ਰਾਬ' ਨਾ ਮਿਲੇ, ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੂੰ 'ਟੋਟ' ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ 'ਮਰਨ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਇਕ ਰਾਤੀ ॥

ਜਿਉ ਬਿਨੁ ਅਮਲੈ ਅਮਲੀ ਮਰਿ ਜਾਈ ਹੈ

ਤਿਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹਮ ਮਰਿ ਜਾਤੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੩੮)

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ', 'ਸ਼ਬਦ', 'ਨਾਮ' ਦੀ 'ਰੁਣ-ਝੁਣ' ਅਤੇ ਬਿਸਮਾਦੀ ਮਹਾਂਰਸ ਨੂੰ —

ਬੁੱਝਦੇ
ਚੀਨਦੇ
ਪਹਿਚਾਣਦੇ
ਮਾਣਦੇ

ਹੋਏ, ਆਪ ਹੀ 'ਸ਼ਬਦ-ਰੂਪ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ 'ਸਿਮਰਨ' ਉਹਨਾਂ ਦਾ 'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ' ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰਵਾਕ —

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਸਿਮਰਣੁ ਪੜ ਤੇਰਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੪੩)

ਦੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੁਆਰਾ 'ਵਿਆਖਿਆ' ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ-ਪਦਵੀ' ਨੂੰ ਪਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਸਮਾਪਤ)

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੈਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖

ਸੈਕ੍ਰੈਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096